

Leonardo da Vinci
„Uczenie się przez całe życie”

Węgierskie metody kształcenia, doskonalenia zawodowego
i zarządzania kadrami strażaków możliwe do zastosowania na
gruncie polskim – materiał szkoleniowy

Realizacja projektu „Poprawa jakości systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego strażaków woj. lubelskiego” odbywała się w dniach 11-17 kwietnia 2011 r. na obszarze Republiki Węgierskiej. Wnioskodawca założył, że głównym celem projektu będzie wsparcie jego beneficjentów w kształceniu i przyszłych działaniach szkoleniowych, w umiejętności zdobywania i wykorzystywania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji, aby ułatwić rozwój osobisty i zawodowy. Celem projektu było również wspieranie w doskonaleniu jakości i innowacji w kształceniu zawodowym i popularyzowanie dobrych praktyk. Podkreślono we wniosku, że wybór miejsca realizacji projektu, tj. Węgry jest nieprzypadkowy. Wyborowi sprzyjały dotychczasowe przyjazne stosunki lubelskiej straży i straży węgierskiej, a także innowacyjny system kształcenia strażaków na Węgrzech, którego namiastkę beneficjenci projektu mieli już możliwość poznać m.in. w 2009 r. w związku z realizacją wspólnego projektu pn. „Źródła zagrożeń dla środowiska naturalnego obszarów Polski południowo-wschodniej. Sposoby zapobiegania i neutralizacji ich skutków”, którego celem było podniesienie poziomu wiedzy ekologicznej służb ratowniczo – gaśniczych Polski, Ukrainy i Węgier. Założono w końcu, że projekt będzie napędem do wprowadzenia zmian w sposobie działania i usprawnienia działalności ratowniczo – gaśniczej realizowanej przez Państwową Straż Pożarną w Polsce.

Stwierdzić należy, że wszystkie z założonych celów projektu zostały osiągnięte.

Realizacja projektu odbyła się w trzech fazach. Podział taki uzasadniony jest charakterem jej poszczególnych faz. Pierwszy etap to wizyta w Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą w Budapeszcie (węg. Katasztrófavédelmi Oktatási Központ, ang. Disaster Management Training Centre). Druga faza polegała na odwiedzeniu miejscowości Kolontar i Devecser, zalanych w październiku 2010 r. przez toksyczne błoto w wyniku przerwania wału w zbiorniku poflotacyjnym należącym do pobliskiej huty aluminium w miejscowości Ajka. Trzecia faza to już pobyt w miejscowości Hajdúszoboszló, a więc bezpośrednio na terenie Instytucji Przyjmującej, tj. Hajdú – Bihar Megyei Tűoltószövetség (Związek Straży Pożarnych Hajdú – Bihar) i udział w zorganizowanym przez miejscowych strażaków wykładach i ćwiczeniach.

Wizyta w Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą w Budapeszcie.

Wizyta została podzielona na dwie części. W pierwszej uczestnicy szkolenia zostali zapoznania z organizacją i miejscem Centrum w systemie szkolnictwa pożarniczego na Węgrzech. W drugiej części wizyty w Centrum, beneficjenci projektu mogli naocznie przekonać się jak wygląda praktyczna strona szkolenia strażaków na przykładzie zademonstrowanych ćwiczeń i warsztatów.

Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą podlega węgierskiemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Jego historia sięga roku 1948 kiedy to zostało powołane Państwowe Centrum Kształcenia Oficerów, protoplasta obecnie funkcjonującej instytucji. Centrum

przez lata funkcjonowało pod różnymi nazwami i w różnych formach organizacyjnych by ostatecznie przyjąć obecną nazwę i kształt w dniu 1 stycznia 2001 r.

Centrum pełni funkcję naczelnego ośrodka szkolenia na Węgrzech w zakresie straży pożarnych i obrony cywilnej kraju. Jego wyróżniającą się cechą jest to, iż zapewnia odpowiednie współdziałanie władz samorządowych i jednostek cywilnych w razie zaistnienia powodzi, pożarów, katastrof i innych sytuacji nadzwyczajnych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że nie jest to jedyny ośrodek szkoleniowy węgierskich strażaków. Funkcje w zakresie edukacji węgierskich służb ratowniczo – gaśniczych pełnią ponadto Wojewódzkie Dyrekcje Obrony Przed Katastrofami, Wojewódzkie Centra Kształcenia Zawodowego oraz Stołeczna Komenda Straży Pożarnej.

Zgodnie z prawem węgierskim, na Węgrzech funkcjonuje siedem zawodów pożarniczych. Są to: strażak, technik ochrony przeciwpożarowej i obrony przed katastrofami nadzwyczajnymi, organizator ochrony przeciwpożarowej i obrony przed katastrofami nadzwyczajnymi, wykładowca ochrony przed katastrofami, główny wykładowca ochrony przed katastrofami, wykładowca ochrony przeciwpożarowej i główny wykładowca ochrony przeciwpożarowej.

Trzy pierwsze spośród wymienionych polegają na wykonywaniu określonych zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej i obrony przed innymi nieprzewidzianymi zdarzeniami, pozostałe to oczywiście stanowiska w dziedzinie wyszkolenia przedstawicieli węgierskich służb ratowniczo – gaśniczych.

Podstawowymi zadaniami do jakich zobowiązana jest osoba wykonująca zawód strażaka są udział w działaniach ratowniczo – gaśniczych oraz pełnienie służby dyżurnej. Strażakiem można zostać po ukończeniu kursu, na który składają się trwające 4 miesiące zajęcia teoretyczne i 608 godzin zajęć praktycznych. Strażakiem może zostać osoba, która zdała egzamin maturalny lub posiada wykształcenie zawodowe; kandydat powinien być ponadto członkiem ochotniczej straży pożarnej oraz legitymować się dobrym stanem zdrowia. Egzamin na strażaka przeprowadza Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą i składa się on z części teoretycznej i praktycznej.

Z kolei Technikiem ochrony przeciwpożarowej i obrony przed katastrofami nadzwyczajnymi można zostać po ukończeniu trwającego 1 rok szkolenia praktyczno – teoretycznego, które prowadzi Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą. Osoba chcąc uzyskać tytuł Technika powinna wcześniej zdać egzamin maturalny i wykonywać zawód strażaka. Egzamin, podobnie jak to miało miejsce w przypadku zawodu strażaka, obejmuje sprawdzenie zarówno wiedzy teoretycznej i praktycznej. Celem kształcenia na stanowisko Technika jest przygotowanie do dowodzenia akcjami ratowniczo – gaśniczymi, wykonywanie zadań operacyjnych, technicznych i w zakresie ratownictwa medycznego.

Organizator ochrony przeciwpożarowej i obrony przed katastrofami nadzwyczajnymi to członek korpusu oficerskiego. Szkolenie strażaków na to stanowisko prowadzi Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą i trwa ono 810 godzin, z czego 60 % stanowią zajęcia teoretyczne i 40 % zajęcia praktyczne. Warunkiem przyjęcia na kurs jest posiadanie wykształcenia wyższego oraz pozostawanie w strukturach straży pożarnej. Warunkiem ukończenia kursu jest złożenie pracy dyplomowej oraz pozytywne zdanie egzaminu praktycznego i teoretycznego.

Warto zwrócić uwagę na fakt silnego powiązania organizacyjnego straży pożarnych i obrony cywilnej kraju. Z faktu tego wynika również konieczność szkolenia pracowników funkcjonujących w ramach struktury Obrony Cywilnej Kraju lub współdziałających z tym podmiotem. Ten aspekt wizyty w Centrum Szkolenia Zarządzania katastrofą jest szczególnie ważny i przydatny w pracy polskiego strażaka. Należy zauważyć, że w Polsce brakuje ciągle jeszcze odpowiedniej profesjonalizacji obrony cywilnej kraju. W sytuacji zaistnienia zagrożenia katastrofą lub innym nadzwyczajnym wydarzeniem, ciężar działań ratowniczych jest przerzucony na Państwową Straż Pożarną oraz Ochotnicze Straże Pożarne, natomiast pomoc ludności cywilnej ma często charakter spontaniczny. Obserwuje się pewien niedobór doświadczeń związanych ze ścisłą współpracą profesjonalnych służb z ludnością cywilną. Wydaje się, że brak ten został w dużym stopniu skompensowany przez wizytę w Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą. Uczestnicy szkolenia dowiedzieli się przede wszystkim jak wygląda współpraca straży pożarnych i Obrony Cywilnej Kraju w sytuacji zagrożenia katastrofami. Ważną rzeczą jest również to, iż pracownicy Obrony Cywilnej są na bieżąco szkoleni i biorą udział w ćwiczeniach mających na celu przygotowanie ich do właściwego reagowania i współdziałania w razie zaistnienia jakiegoś nadzwyczajnego wydarzenia. Bez wątpienia praktyka taka, ciągle w Polsce nieobecna, ułatwia prowadzenie różnego rodzaju akcji, a przy tym pozwala redukować straty wśród ludzi i straty materialne. Wśród nowych doświadczeń jakie zdobyli uczestnicy projektu są również i te, które dotyczą innowacyjnych metod stosowanych w procesie kształcenia węgierskich służb ratowniczo – gaśniczych. Wymienić tu w szczególności należy symulator obsługi pojazdu pożarniczego oraz trenażer komory dymowej. Wiedzę tę beneficjenci projektu będą mogli przekazać i stosować na terenie swoich jednostek. Powinna ona również przełożyć się na wymierne rezultaty w toku prowadzenia działań ratowniczo – gaśniczych przez Państwową Straż Pożarną w Polsce, przede wszystkim w zakresie zmniejszania rozmiarów ludzkich krzywd i szkód majątkowych.

Fot. P. Bochyński

Fot. D. Gawlik

Wizyta w miejscowości Kolontar i Devecser

Drugiego dnia pobytu na Węgrzech uczestnicy projektu przebywali w miejscowościach Kolontar i Devecser, które w dniu 4 października 2010 r. zostały zalane przez falę czerwonego szlamu w wyniku przerwania wału zbiornika osadowego należącego do pobliskiej huty aluminium w miejscowości Ajka. Strażacy mieli możliwość naoczego zapoznania się z rozmiarami katastrofy, w której zginęło 10 osób, a ponad 120 zostało rannych. Dowiedzieli się przede wszystkim na temat organizacji akcji ratowniczej,

użytych środków chemicznych służących do neutralizacji żrącego ługu, stanowiącego główny składnik czerwonego błota, a także o stosowanych metodach rekultywacji i przywracania porządku na zalanych terenach. W toku akcji ratowniczej znów ujawniły się bardzo dobre zdolności organizatorskie „strażaków - bratanków”, które nie zasłużyłyby na takie miano, gdyby nie współpraca węgierskiej straży pożarnej i Obrony Cywilnej Kraju. Podkreślić należy, że uzyskana drugiego dnia szkolenia wiedza jest nieoceniona gdy chodzi o prowadzenie akcji ratowniczych w przypadku zaistnienia podobnych katastrof w Polsce, a w szczególności na terenie woj. lubelskiego, tym bardziej, że jest to obszar, na którym funkcjonuje szereg zakładów przemysłowych i zbiorników retencyjnych. Sprawna akcja ratownicza w przypadku katastrofy jest czynnikiem, który pozwala redukować straty ludzkie i materialne. Warto również dodać, że podobna katastrofa taka, jak ta w Kolontarze i Devecser wydarzyła się w Polsce w miejscowości Iwiny niedaleko Bolesławca. W nocy z 12 na 13 grudnia 1967 r. doszło do przerwania wału zbiornika poflotacyjnego, w którym zbierano odpady przemysłowe powstające w procesie produkcyjnym z pobliskiej kopalni miedzi „Konrad”. W katastrofie zginęło 18 osób, a 570 zostało rannych. Wiedza zdobyta w trakcie wizyty w miejscowościach Kolontar i Devecser stanowi zatem uzupełnienie i odświeżenie doświadczeń zdobytych w związku z katastrofą w Iwinach, dość powiedzieć, z racji funkcjonującego wówczas systemu, wiedzy nie do końca pełnej oddającej rzeczywiste przyczyny tego tragicznego zdarzenia.

Fot. P. Bochyński

Wykłady i udział w ćwiczeniach na terenie Hajdú – Bihar Megyei Tűzoltószövetség (Związek Straży Pożarnych Hajdú – Bihar).

Czwartego i piątego dnia szkolenia odbywały się wykłady i ćwiczenia zorganizowane przez strażaków z Komitatu Hajdú – Bihar (Debreczyn, Hajdúszoboszló). Wykłady dotyczyły prowadzenia różnego rodzaju akcji ratowniczo – gaśniczych w tym m.in.

z wykorzystaniem statku powietrznego oraz technik ratownictwa medycznego. Wykłady zostały uzupełnione przez ćwiczenia i pokazy szkoleniowe strażaków. Wśród nich warto zwrócić uwagę na te, w których wykorzystano psy oraz helikopter. Psy wykorzystuje się w szczególności do poszukiwania zaginionych ofiar katastrof. Helikoptery są z kolei wykorzystywane zarówno do działań ratowniczo - gaśniczych jak i koordynacyjnych w trakcie prowadzonych działań. W trakcie wykładów scharakteryzowano również przebieg akcji gaśniczej pożaru wieżowca, który wydarzył się w dniu 26 lutego 2006 r. w Debreczynie oraz pożaru w Parku Narodowym Hortobágy, który miał miejsce na przełomie czerwca i lipca 2002 r. Warto podkreślić, że w szczególności to drugie wydarzenie stanowiło ważne źródło nowych doświadczeń w gaszeniu pożarów. Pożar w Parku Narodowym Hortobágy rozpoczął się w dniu 27 czerwca 2002 r. Park Narodowy Hortobágy położony jest na Wielkiej Nizinie Węgierskiej. Został utworzony w 1973 r., zaś w 1999 r. został wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Zajmuje obszar 800 km², z czego ponad 40 % to tereny trawiaste i bagniste, które sprzyjają wybuchowi corocznych pożarów. Ten z 2002 r. był jednak najtragiczniejszy skutkach. Objął obszar kilkudziesięciu kilometrów kwadratowych. W trakcie prowadzenia akcji gaśniczej ujawniły się niedogodności prowadzenia akcji w warunkach nizinno - stepowo – bagiennych. Z jednej strony silny i gorący wiatr powodował szybkie rozprzestrzenianie się pożaru. Z drugiej zaś, grząski teren i brak dostępności wody uniemożliwiał wykorzystanie ciężkiego sprzętu, który przy tak dużych rozmiarach pożaru był niezbędny. Jak wspomniano wyżej, pożar ten i akcja gaśnicza były źródłem wielu cennych doświadczeń o sposobie prowadzenia akcji ratowniczo – gaśniczej w warunkach trawiasto – bagnistych. Warto zauważyć, że teren woj. lubelskiego obfituje w tysiące hektarów łąk, torfowisk i lasów, z których duża część stanowi obszar chroniony Poleskiego Parku Narodowego. Tereny te są narażone na pożary. Dla przykładu, tylko w 2006 r. na terenie woj. lubelskiego odnotowano 696 pożarów lasów. Podobieństwo charakteru flory Parku Hortobágy i terenów Poleskiego Parku Narodowego oraz notowanych tam pożarów stało się ważnym forum wymiany doświadczeń w zakresie gaszenia pożarów na tych obszarach pomiędzy strażakami lubelskimi i węgierskimi.

Jeden z wykładów został również poświęcony współpracy węgierskiej straży pożarnej ze służbami wsparcia psychologicznego. Zagadnienia tej współpracy zostały omówione na tle powodzi, jaka nawiedziła Węgry w 2010 r., podejmowanych prób samobójczych przez

przebywających na Węgrzech uchodźców z krajów Bliskiego Wschodu oraz wypadków drogowych. Podkreślić należy, że pomoc psychologów w trakcie prowadzonych działań ratowniczych jest bardzo potrzebna i wartościowa. Stanowi wsparcie dla osób poszkodowanych, ale też samych ratowników, ułatwiając im wychodzenie z różnego rodzaju traumatycznych sytuacji, a tym samym powrót do pracy i niesienie pomocy innym ludziom.

Fot. P. Bochyński

Jak wspomniano na początku niniejszego opracowania, głównym celem szkolenia było wsparcie jego uczestników w kształceniu i przyszłych działaniach szkoleniowych, w umiejętności zdobywania i wykorzystywania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji, aby ułatwić rozwój osobisty i zawodowy. Celem projektu było również wspieranie w doskonaleniu jakości i innowacji w kształceniu zawodowym i popularyzowanie dobrych praktyk. Założono w końcu, że projekt będzie napędem do wprowadzenia zmian w sposobie działania i usprawnienia działalności ratowniczo – gaśniczej realizowanej przez Państwową Straż Pożarną w Polsce.

Podkreślić należy, że harmonogram szkolenia oraz przyjęte rozwiązania metodyczne pozwoliły osiągnąć wymierne rezultaty tego szkolenia.

Strażacy uzyskali wiedzę w zakresie prowadzenia działalności szkoleniowo – edukacyjnej. Dotyczy to w głównej mierze wizyty w Centrum Szkolenia Zarządzania Katastrofą, ale też i innych modułów szkolenia, w trakcie których lubelscy strażacy nauczyli się również sposobu prowadzenia prelekcji i wykładów, a więc dzielenie się posiadaną wiedzą z innymi ludźmi.

Strażacy lubelscy poznali również doświadczenia strażaków węgierskich na polu współpracy z Obroną Cywilną Kraju. Ten ścisły związek obydwu struktur na Węgrzech przynosi szereg korzyści w trakcie prowadzenia akcji ratowniczo – gaśniczych. Jak

wspomniano wyżej, doświadczenia te są tym bardziej cenne dla polskich strażaków, że udział ludności cywilnej w prowadzeniu akcji ratowniczo – gaśniczych w Polsce ma charakter spontaniczny.

Podkreślić w końcu należy, że szkolenie przyniosło również szereg rezultatów z zakresu pozyskania cennych doświadczeń i nowej wiedzy merytorycznej. Przyczyniła się do tego przede wszystkim wizyta w miejscowościach Kolontar i Devecser, które zostały zalane przez falę toksycznego błota, a także cykl wykładów na temat różnego rodzaju akcji ratowniczo – gaśniczych, w tym ich praktycznych aspektów na przykładzie pożarów w Parku Narodowym Hortobágy w 2002 r. i wieżowca w Debreczynie w 2006 r.

Notatki